

δεινός υποθέσεως φανατική γραφίς θά ἔχη παραστήσει κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς διαφορούς τῆς ἀνθρωπότητος πράξεις, καὶ ὁ ἀκατάρτιστος ἐν τῇ ἀληθινῇ ἱστορίᾳ σπουδαστής, ὁ πολίτης ἐκεῖνος οὐπὲρ ἐνώπιον ἐφοβήθητε ν' ἀποκαλύψητε τὰς τε γενναίας καὶ τὰς ἀγενεῖς τῶν προγενεστέρων ὁμάδας, οὕτινος τὴν κρίσιν δὲν συνεδράμετε διὰ χειραγωγίας ἀρρενωπῆς, θέλει εὐρεθῆ ἀπέναντι χάους ὅταν τὴν πρώτην τῶν βίβλων τούτων ἀνοιξῆ καὶ ἀγνοῶν τοὶ τράπηται ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ τῶν ἀνεγνωσμένων θά πάθῃ ἴσως σκοτοδινίασιν, καθ' ἣν ἡ ἀπατηλοτέρα ἱστορικὴ ἀνάμνησις θέλει ὠθήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἐπικινδυνότεραν τῶν ἀπομνήσεων.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, ὅσον φιλαλήθης, ὅσον εὐσυνειδήτου καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ἀμα ἀποκλείουσα, ὡς συνήθως καὶ ἀπανταχοῦ σχεδὸν τοῦτο συμβαίνει, τὴν τῶν νεωτάτων χρόνων ἀφήγησιν καὶ μελέτην δὲν κατορθοῖ μῆτε ἀγαθοὺς μῆτε πονηροὺς νὰ παράγῃ καρπούς. Εὐρισκόμενοι σήμερον οἱ ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων κάτοικοι ὑπὸ τὸ κράτος ἐντυπώσεων, αἰτίνας ὡς ἀστραπαὶ διαδέχονται ἀλλήλας, ἀπέναντι γεγονότων αἵτινα μόνις προσθύνουσι νὰ ἀντιληφθῶσιν, ἀγνοοῦσι σχεδὸν καὶ πόθεν ταῦτα κατέρχονται καὶ τίνες οἱ ἄμεσοι ἐργάται τῶν ἀστραπῶν καὶ τίνες αἱ πραγματικαὶ δυνάμεις αἱ ταύτας παράγουσαι. Αἱ βίβλοι τῆς ἱστορίας, ὅς ἐκ παιδῶν ἐξέμαθον ἢ βραδύτερον ἀνέγνωσαν, οὐδεμίαν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τοῦ ἐνεστώτος παρέχουσιν εἰς τοὺς πλείονας, διότι παρ' ἡμῖν δυστυχῶς ἐντελής ἑλληψις ὑπάρχει τῶν τῆς συγχρόνου ἱστορίας συγγραφέων, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κείμενα δι' οὐδενὸς συνθεόμενα κρίκου πρὸς τὰ παρόντα διατελοῦσιν οἰονεὶ ἀργὸν κόσμημα τῆς μαθήσεως καὶ περιεργείας ζωηρὸν, ἂν θέλετε, ἐλαττήριον, ὡς ἐπαγωγὸς τις μυθιστορία, ἀλλὰ οὐδαμῶς ἢ κατ' ἐλάχιστον συντελοῦσιν εἰς τὴν πρακτικὴν διὰ τε τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος σταδιοδρομίαν αὐτῆς.

Ταῦτα δὲ λέγων ἐννοῶ ἄρα γε νὰ προκαλέσω πάταγον σκοπῶν ἔχοντα νὰ προσηλυτίσῃ τὸν ἐκπαιδευτικὸν ἡμῶν κόσμον εἰς τὴν ἰδέαν τῆς διδασκαλίας τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἐν τοῖς ἡμε-